

35. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

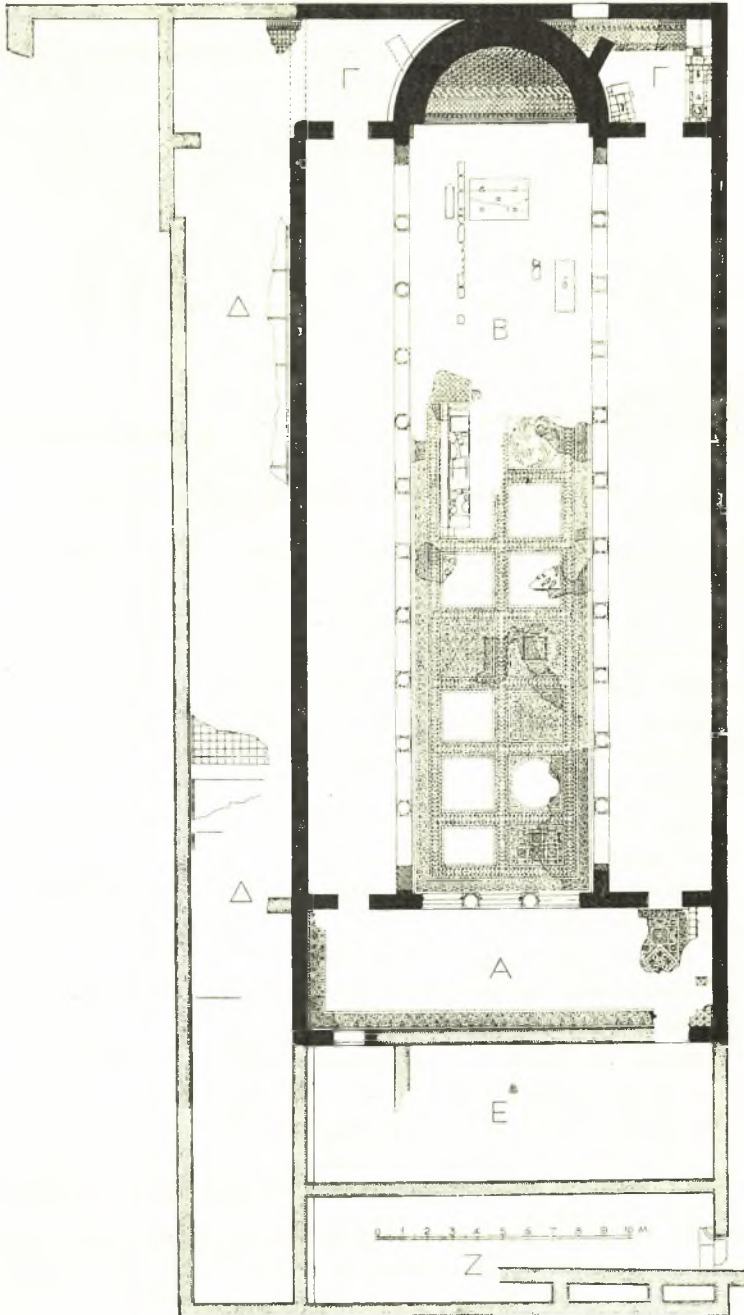
Ἐν Χερσονήσῳ τῆς Κρήτης συνέχισεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία κατὰ τὸ 1959 τὴν ἀνασκαφὴν τῆς βασιλικῆς Β τοῦ Καστρίου. Κατὰ ταύτην ἀπεκαλύφθη ὀλοσχερῶς α) τὸ μέσον καὶ τὸ βόρειον κλίτος τῆς βασιλικῆς β) τὸ ἔξω τῆς βορείου πλευρᾶς, ἀγνώστου δ' εἰσέτι προορισμοῦ, στενόμενης πρόσκτισμα γ) τὸ νότιον τμήμα τοῦ νάρθηκος καὶ δ) τὸ νότιον παστοφόριον, παραμείναντος ἀσκάφου μόνον τοῦ νοτίου κλίτους, ὅπερ καλύπτεται ὑπὸ ὑψηλῆς ἐπιχώσεως.

Εἰς τὸ μέσον κλίτος ἀνεσκάφη κατ' ἀρχὰς ὁ χώρος ἀπὸ τῆς χορδῆς τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐντεῦθεν πρὸς Δυσμάς, ἀπεκαλύφθη δὲ πρὸς Β. ἰσχνὸς μᾶλλον τοῦχος, βαίνων παραλλήλως πρὸς τὴν βᾶσιν τῆς Ἀγ. Τραπέζης καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.15μ. ἀπ' αὐτῆς (εἰκ. 1). Ἐντὸς τοῦ τοίχου τούτου εὐρέθη ἐντοιχισμένος πεσσίσκος, ὕψ. 1.38 καὶ πλάτους 0.37 μ. καταλήγων ἄνω εἰς μῆλον, ὅστις ἀνήκει προφανῶς εἰς τὸ τέμπλον τοῦ παλαιοῦ ναοῦ.

Ἀνασκαπτομένου περαιτέρω τοῦ χώρου ἀπεκαλύφθη πρὸς Νότον τμήμα τοίχου βαίνοντος παραλλήλως πρὸς τὸν βόρειον. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀπόστασις εἶναι 2.565 μ., φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἀμφότεροι οἱ τοῖχοι οὗτοι ἀνήκουν εἰς ναῖσκον τῆς 3ης περιόδου τῆς βασιλικῆς, καθ' ἣν καὶ ὁ δεῦτερος ναὸς (ὅστις εἶχε περιορισθῆ μόνον ἐντὸς τοῦ μεσαίου κλίτους) καταστραφεῖς, ἀνακατεσκευάσθη, συμπτυχθεὶς ἔτι περισσότερον εἰς μικρὸν ναῖσκον ἐντὸς τοῦ μέσου κλίτους. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν 3ον ναῖσκον θ' ἀνήκει βεβαίως καὶ ἡ κατὰ τὸ 1956 εὐρεθεῖσα ἐσωτερικῶς ἡμικυκλικὴ ἀψὶς ἱεροῦ, ἣτις, μετρηθεῖσα καὶ φωτογραφηθεῖσα, κατηδαφίσθη.

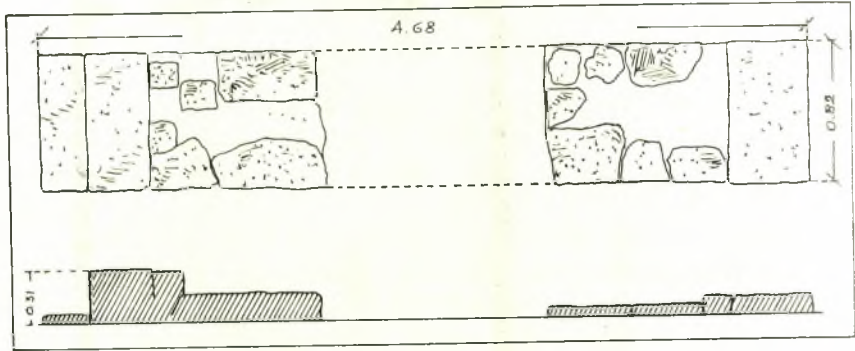
Ἡ περαιτέρω ἀνασκαφὴ τοῦ μέσου κλίτους ἀπεκάλυψε νέα ψηφιδωτὰ δάπεδα διατεταγμένα εἰς τετράγωνα διάχωρα κοσμούμενα ἐσωτερικῶς εἴτε διὰ πλεγμάτων (πίν. 176α) εἴτε διὰ τῶν συμβολικῶν ἰχθύων (πίν. 176β) ἢ καὶ διὰ γεωμετρικῶν σχεδίων. Ἐκαστον τῶν διαχωρῶν τούτων περιβάλλεται ὑπὸ ἀλυσοειδοῦς κοσμηματος, τὸ δὲ σύνολον αὐτῶν σχηματίζει εἰδὸς τι τάπητος καλύπτοντος ὀλόκληρον τὸ μέσον κλίτος καὶ πλαισιουμένου ὑπὸ σειρᾶς διατεμνομένων ἡμικυκλίων (εἰκ. 1).

Ἀπεκαλύφθησαν ὡσαύτως κατὰ τὸ βόρειον μέρος τοῦ μέσου κλίτους τὰ ἐδάφη κατασκευῆς τοῦ ἄμβωνος (εἰκ. 1 καὶ 2) σχήματος ὀρθογωνίου μήκους 4.68 καὶ πλάτους 0.82μ., βαίνοντος παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ναοῦ σωζομένου δὲ εἰς ὕψος 0.26 ἀπὸ τῆς εὐθυντηρίας του. Τὸ σχῆμα τοῦτο ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ ἄμβων θὰ εἶχε τὸ μετὰ δύο ἀντινώτων κλιμάκων καὶ κυκλικῶ ἐξώ-

Εικ. 1. Κάτοψις τῆς βασιλικῆς Καστρῖου Χερσονήσου μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1959.

στου σχεδίου. Ἡ ἀπὸ τοῦ τριβήλου ἀπόστασις τοῦ δυτικοῦ ἄκρου του εἶναι 14.50, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ἀπόστασις τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου του 7.45 μ.

Εἰκ. 2. Κάτοψις καὶ κατὰ μῆκος τομὴ τῆς βάσεως τοῦ ἄμβωνος.

Κινητὰ εὐρήματα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ μέσου κλίτους ἐγένοντο τὰ ἑξῆς:
 α) Θολῖται πῶρινοι, τραπεζιδόσχημοι (διαστάσεων ὕψ. 0.385, πλάτους κάτω 0.295 καὶ οὐρᾶς 0.56μ.) ἀνήκοντες προφανῶς εἰς τὰ ζευγνύοντα τοὺς κίονας τῶν κιονοστοιχιῶν τόξ¹. Ἐκ τῶν θολιτῶν τούτων οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς κλειῖδας τῶν τόξων κοσμοῦνται κατὰ τὸ μέσον τῆς πρὸς τὸ κλιῖτος ὀψείως αὐτῶν δι' ἐγχαράκτων ἀνισοσκελῶν σταυρῶν².

β) Κυματιοφόρον πῶρινον ἐπίθημα τεθραυσμένον μήκους 0.68, πλάτους 0.27 καὶ ὕψους 0.32 μ.

γ) Πῶρινον «μῆλλον» πεσίσκου τοῦ τέμπλου (ὕψ. 0.18) ἐν σχήματι ἀνεστραμμένου κολούρου κώνου (εἰκ. 3).

δ) Πῶρινον θραῦσμα θωρακίου, πάχους 0.06, φέρον ἀνάγλυφον τμήμα τοῦ «χρίσματος» (εἰκ. 4).

ε καὶ ζ) Δύο τεμάχια ἐκ τοῦ ἄνω μέρους κορμοῦ κίονος, ἐξ ὑποπρασίνου μαρμάρου ὁμοιάζοντος πρὸς ἀτράκιον. Σωζ. ὕψος τοῦ ἑνὸς 1.39 μ. τοῦ ἄλλου 1.32 μ. ἄνω διάμετρος 0.40 μ. καὶ 0.44 μ.

η) Θραῦσμα ἐκ τῆς βάσεως μαρμαρίνου κιονίσκου Ἀγ. Τραπεζῆς ἐκ χονδροκόκκου λευκοῦ μαρμάρου. Διαμ. 0.085, σωζ. ὕψ. 0.065.

θ) Μαρμαρίνη ἰωνικῆ βᾶσις, ἄνω διαμέτρον 0.355 καὶ ὕψους 0.12 μ., φέ-

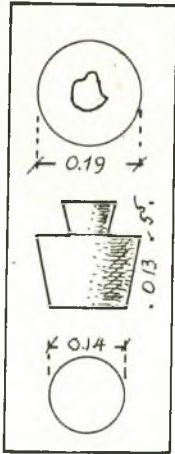
¹ Πῶρινοι θολῖται ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς τὰς κιονοστοιχίας τῆς βασιλικῆς Β τῆς Νικοπόλεως (Ἀλκίσωνος).

² Σταυροὶ χαραγμένοι ἐπὶ πωρίνων θολιτῶν συναντῶνται καὶ εἰς βασιλικὰς τῆς Συρίας, ὡς π.χ. εἰς τὸν πεντάγωνον ναὸν τῆς Ἱεραπόλεως (P. VERZONE, Cahiers archéologiques VIII, σ. 44, εἰκ. 13).

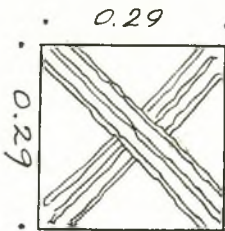
ρουσα ἐκατέρωθεν δύο ὀρθογωνίους ἐγκοπὰς (εἰκ. 6) χάριν τῆς στερεώσεως θωρακίων καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐλακα μολυβδοχοήσεως.

ι) Πλίνθοι ἐξ ὀπτῆς γῆς τετράγωνοι, πλευρᾶς 0.29 καὶ πάχους 0.035 μ., φέρουσαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των χιαστὰς χαραγὰς (εἰκ. 5).

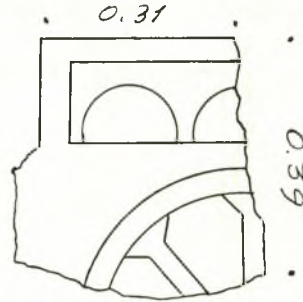
ια) Μαρμάρινον τεμάχιον κυματιοφόρου κοσμητοῦ (σωζ. μῆκ. 0.18 καὶ ὕψους 0.07 μ.).

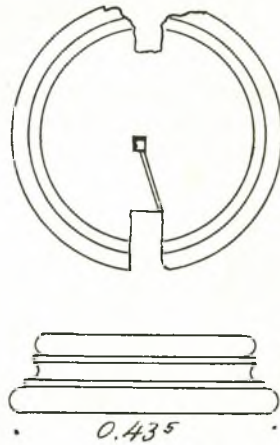
Εἰκ. 3. Μῆλον πεσσίσκου.

Εἰκ. 5. Πηλίνη ὀπτπλίνθος.

Εἰκ. 4. Θραῦσμα πωρίνου θωρακίου.

Εἰκ. 6. Ἴωνικὴ βᾶσις κίονος.

ιβ) τεμάχιον μαρμαρίνης καλυπτηρίου πλακὸς Ἀγ. Τραπέζης (εἰκ. 7) μετ' ἀνακεκαμμένων χειλέων.

ιγ) τεμάχια μαρμαρίνων πλακῶν ἐκ τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τῶν τοίχων, πάχους 0.015 ἕως 0.025 μ.

ιδ) Θραῦσμα ἐπιγραφῆς ρωμαϊκῶν χρόνων, εὔρεθὲν παρὰ τὸν βορείως τῆς

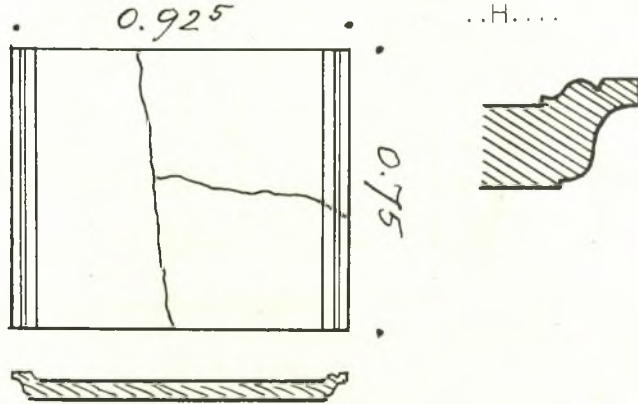
Ἄγ. Τραπέζης μεταγενέστερον τοῖχον (εἰκ. 1), ὑψ. 0.165, σωζ. πλ. 0.08 πάχ. 0.025, ὑψ. γραμμ. 0.04, διαστ. 0.02 (εἰκ. 8).

HNA

NEA

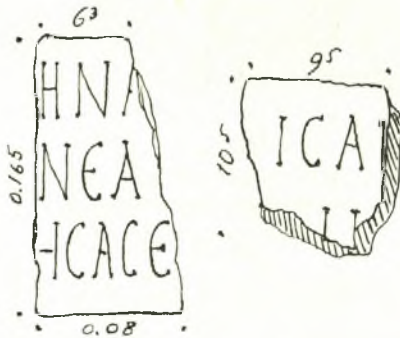
HCACE

ιε) Ἐτερον θραῦσμα τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἐπιγραφῆς πάχ. 0.035, ὑψ. γραμμ. 0.035 μ. (εἰκ. 8) φέρον τὰ γράμματα ICAN(;) ..H. . . .

Εἰκ. 7. Τμήμα καλυπτηρίου πλακῶς Ἄγ. Τραπέζης μετ' ἀνασκαμμένων χειλῶν.

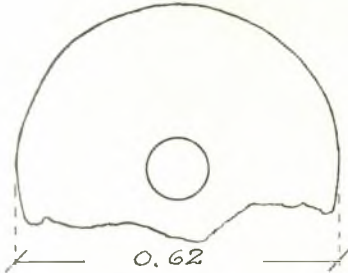
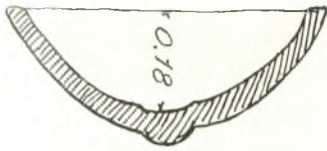
ις') Μικρὸν τεμάχιον πτυχῶν ἐκ μαρμαρίνου ἀγάλματος ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἀνασκαπτομένου τοῦ βορείου κλίτους ἀπεδείχθη ὅτι τοῦτο δὲν εἶχε καλυφθῆ διὰ ψηφιδωτοῦ, εὐρέθη δὲ μόνον ἐν αὐτῷ ἡ βᾶσις ὑάλινης κανδήλας. Τοῦναντίον ἡ ἀνασκαφή τοῦ ἐξωτερικοῦ βορείου στενομήκου προσκτίσματος ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀγνώστου εἰσέτι προορισμοῦ διαμέρισμα τοῦτο ἦτο ἐστρωμένον δι' ἐνιαίου ἀνοικτοχρώμου ψηφιδωτοῦ, χωριζομένου κατ' ἀποστάσεις διὰ στενῶν μελανῶν λωρίδων (εἰκ. 1).

Εἰκ. 8. Δύο τεμάχια ρωμαϊκῆς ἐπιγραφῆς.

γεωμετρικῶν κοσμημάτων, ὡς καὶ τμήμα τῆς ἐξωτερικῆς παρυφῆς ἐκ σειρᾶς διατετακμένων ἡμικυκλίων (εἰκ. 1). Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εὐρέθη ἐπίσης καὶ μαρμαρίνη λεκάνη ἀγιασμοῦ, τεθραυσμένη (εἰκ. 9), ἣτις θὰ ἦτο βεβαίως

ἰδρυμένη ἐπὶ τῆς ἄλλοτε πρὸ τοῦ νάρθηκος εὐρεθείσης βάσεως περιρραντηρίου (εἰκ. 10), ἐφ' ἧς καὶ ἐποποθετήθη¹.

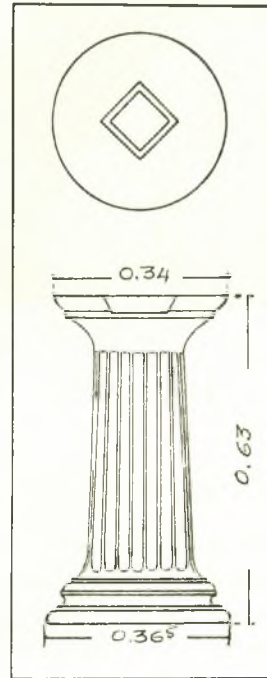

Εἰκ. 9. Θραῦσμα μαρμαρινῆς λεκάνης ἁγιασμοῦ. Ἄνω : τομή· κάτω : κάτοψις.

μαρτύρων τῆς πίστεως. Εὐρέθησαν πράγματι ἐν αὐτῷ πολυτελεῖς τάφοι² (εἰκ. 11). Ἐκ τούτων εἷς κιβωτιόσχημος, λαξευθεὶς ὑπογείως ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ παστοφορίου, ἐκαλύφθη διὰ μεγάλων πωρίνων πλακῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφιλοτεχνήθη πολυτελὲς μαρμαροθέτημα ἐκ λευκῶν καὶ κυανῶν ὀρθογωνίων πλακῶν (πίν. 177α, ἀριστερᾶ).

Τὸ δυτικὸν πέρασ τοῦ μαρμαροθέτηματος τούτου ἐκοσμήθη διὰ τετραγώνου ὀμφαλίου ἐκ χρωματιστῶν μαρμάρων (πίν. 177β, δεξιᾶ), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφιλοτεχνήθη στέφανος ἐκ φύλλων μαργάρου³ (naere), περιβάλλων κύκλον φέροντα

Ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα τῆς ἐφετινῆς σιαφῆς παρέσχεν ἡ ὀλοσχερῆς ἐκχωμάτωσις τοῦ νοτίως τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ παστοφορίου (εἰκ. 1, Γ καὶ 11), ὅπερ ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐχρησίμωσεν ὡς τόπος ταφῆς ἐξεχόντων κληρικῶν ἂν μὴ καὶ

Εἰκ. 10. Βάσις λεκάνης ἀρχαίου περιρραντηρίου στηρίζουσα τὴν λεκάνην ἁγιασμοῦ.

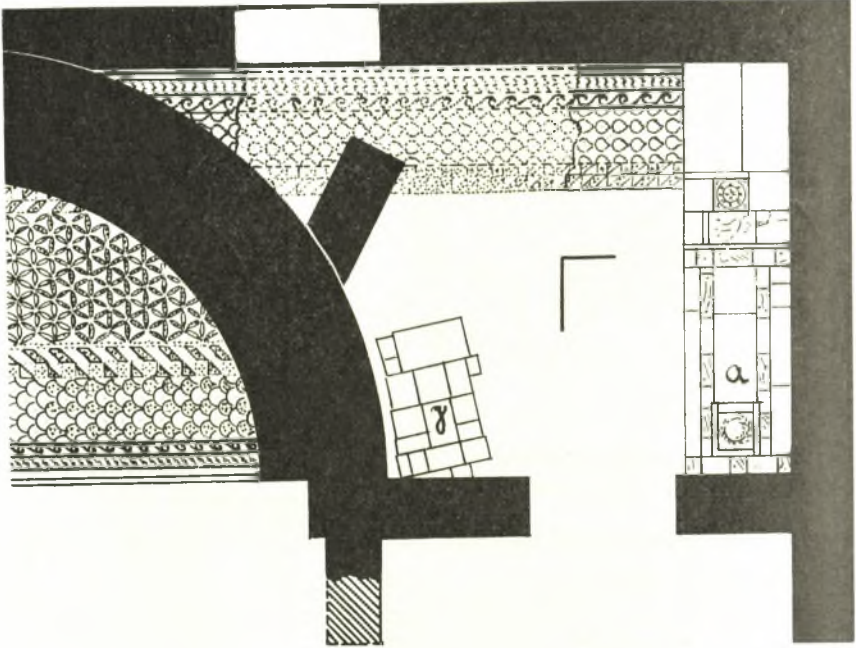
¹ Ὁμοίου εἶδους φιάλαι ἐπὶ βάσεων περιρραντηρίων εὐρέθησαν καὶ εἰς Λέσβον (Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, ΑΔ 1929, σ. 71, εἰκ. 73) καὶ ἄλλαχοῦ.

² Εἰς τὸ νότιον παστοφόριον τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλικῆς τοῦ Dar-Kittā εὐρέθησαν ἐπίσης πλείονες τῆς μιᾶς σαρκοφάγοι (P. TCHALENKO, Villages de la Syrie du Nord, πίν. IX, 3).

³ Μάργαρον κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὰ μαρμαροθέτηματα τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ τῆς βασιλικῆς τοῦ Παρεντίου.

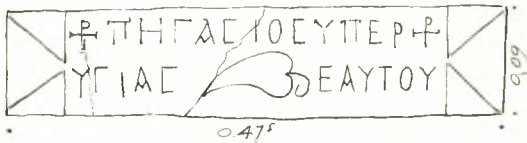
σταυρόν, ὁμοίως ἐκ μαργάρου, τὸ κάθετον σκέλος τοῦ ὁποίου σχηματίζει τὸ γράμμα Ρ (πίν. 177γ, δεξιᾶ).

Ἔχομεν κατὰ ταῦτα ἐνταῦθα τὸ ἀρχαιότερον σχῆμα τοῦ μονογρα-

Εἰκ. 11. Κάτοψις τοῦ νοτίου παστοφορίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τάφων.

φήματος Χριστὸς ἦτοι τὸ ἄλλως λεγόμενον χρῖσμα. Εὐθύς κάτωθεν τοῦ ἐγχρώμου ὀμφαλίου ἐχαράχθη ἐντὸς δέλτου μετὰ λαβῶν (tabella ansata) ἐπιγραφή λέγουσα: Πηγᾶσιος ὑπὲρ ὑγίας ἑαυτοῦ (εἰκ. 12). Κατὰ ταῦτα ὁ δαπανήσας διὰ τὴν φιλοτέχνησιν τοῦ τάφου ἦτο ὁ Πηγᾶσιος, κληρικὸς τις βε-

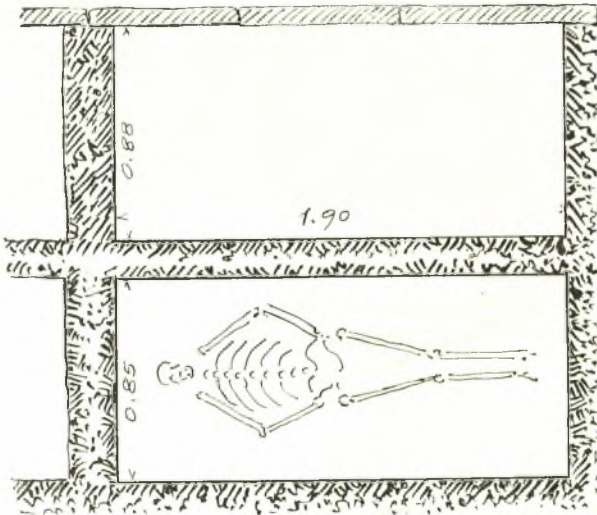

Εἰκ. 12. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ νοτίου τάφου τοῦ παστοφορίου.

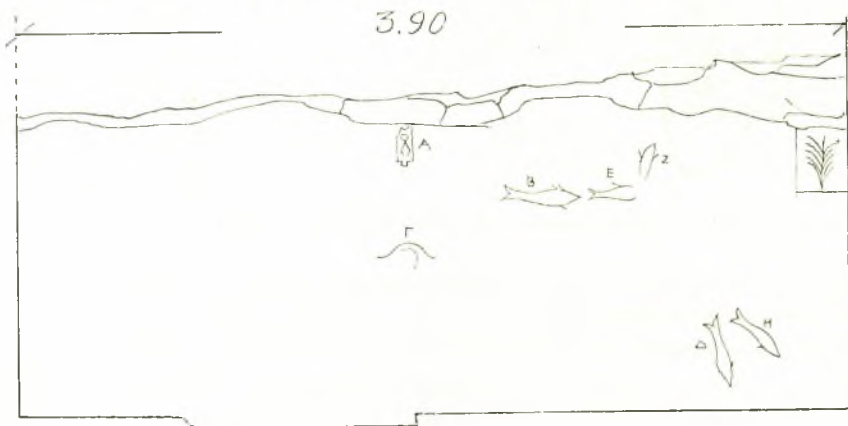
βαίως (ἐπίσκοπος;), ὡς δη-
λοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ¹. Τίς ὅμως ἦτο ὁ εἰς τὴν λαξευ-
τὴν εἰς τὸν βράχον σαρκο-
φάγον κατατεθεὶς νεκρὸς
δὲν γνωρίζομεν. Οὗτος εἶχε
ταφῇ μετὰ διεύθυνσιν ἀπὸ Δ.
πρὸς Α. καὶ μετὰ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐμπρὸς (εἰκ. 13), δὲν συνωδεύετο

¹ Ἄλλα ὅμοια ὀνόματα ἐπισκόπων βλ. παρὰ L. ROBERT, Hellenica XI-XII 224, σμμ. 2 καὶ 3.

δὲ ὑπὸ τινος κτερίσματος. Ἴσως νὰ πρόκειται περὶ τινος ἀγνώστου Κρητὸς μάρτυρος, ὃν ἰδιαιτέρως ἐτίμησαν ἐν Χερσονήσῳ, ἔδρα ἰδιαιτέρας ὁμωνύμου παλαιοχριστιανικῆς ἐπίσκοπῆς τῆς Κρήτης.

Εἰκ. 13. Κάτοψις καὶ τομὴ τοῦ νοτίου τάφου τοῦ παστοφορίου Γ.

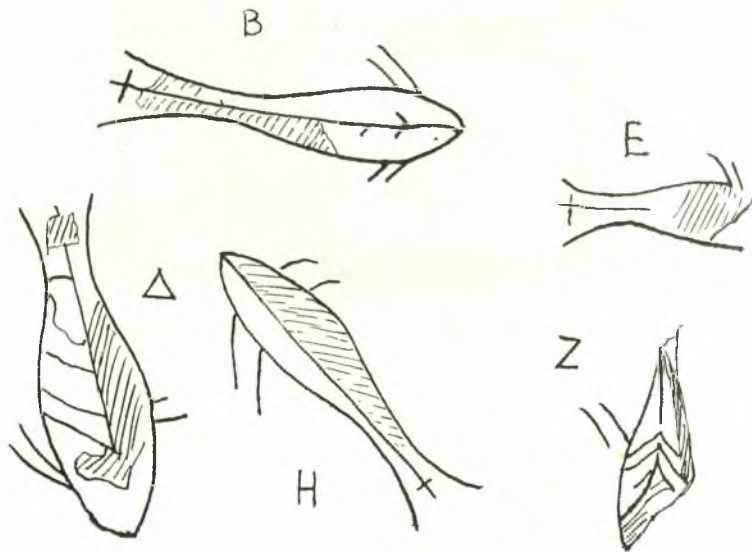
Εἰκ. 14. Ἀκτιδιογραφήματα ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ παστοφορίου Γ.

Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ἤδη περιγραφέντος τάφου, ἦτοι κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ παστοφορίου, ἀπεκαλύφθη καὶ δεύτερος, τετράγωνος αὐτός (εἰκ. 11), λάκκος ἐσκαμμένος ἐν τῷ βράχῳ καὶ περιέχων τὰ ὀστέα δύο νεκρῶν, ὡς καὶ

ἐν ληκυθόσχημον, ἀκόσμητον ἀγγεῖον¹ (πίν. 178α). Καὶ τούτου τὸ μαρμαρινὸν ἀλύμμα κοσμεῖται ἐπίσης δι' ὀμφαλίου ἀποτελουμένου ἐκ μικρῶν τεμαχίων πρασίνου καὶ πορφυροῦ μαρμάρου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει, ἐκ μαργάρου καὶ πάλιν, τὸ χρῖσμα (πίν. 177α, δεξιᾶ).

Τέλος εἰς τὴν παρὰ τὴν ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ ΒΔ. γωνίαν τοῦ παστοφορίου ἠνοίχθη ἄλλος τάφος (εἰκ. 11,γ), περιέχων πλείονα κρανία καὶ ὀστᾶ, ὡς καὶ δύο ληκυθόσχημα ἀγάνωτα ἀγγεῖα (πίν. 178α).

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξια εἶναι τὰ ἐπὶ τοῦ ἐφαπτομένου τοῦ πρώτου τάφου τοίχου—σωζομένου ἐκεῖ μέχρις ὕψους 1.80 μ.—κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ κονιάματος συμβολικῆς σημασίας ἀκτιδογραφήματα (εἰκ. 14 καὶ 15): ἰχθύες, κλάδος

Εἰκ. 15. Λεπτομερειακὰ σχέδια τῶν ἰχθύων τῶν ἀκτιδογραφημάτων.

φοίνικος² σταυρὸς κλπ. Περὶ τῆς σπουδαιότητος τέλος τοῦ χώρου ὡς ταφείου καὶ προσκυνήματος (μαρτυρίου;) συνηγορεῖ καὶ ἡ διὰ ψηφιδωτοῦ μετὰ ποικίλων γεωμετρικῶν σχεδίων διακόσμησις τοῦ δαπέδου αὐτοῦ (εἰκ. 11), ἥτις ἐκτείνεται καὶ εἰς τὸ γειτονικὸν μικρότατον τριγωνικὸν διαμέρισμα, ὅπερ ἔφερε προσθέτως καὶ ὀρθομαρμάρωσιν. Ἐξηκριβώθη τέλος ὅτι τὸ μικρὸν τριγωνικὸν διαμέρισμα

¹ Ὅμοια περίπου ἀγγεῖα εὗρέθησαν καὶ εἰς Ἐλευσίνα (ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Ἐλευσινιακά Α', 1932, σ. 248, εἰκ. 10, σ. 249, εἰκ. 11 καὶ 12).

² Κατὰ τὸν WALTER KÄCH, Bildzeichen der Katakomben, 1963: Ὁ ἀειθαλῆς κλάδος φοίνικος συμβολίζει τὴν ἀμάραντον ζωὴν, ἐρμηνεύεται δὲ ὡς Νίκη ἢ ὡς ἐπαθλὸν νίκης. Ἐτίθετο κυρίως ἐπὶ ἐπιτυμβίων πλακῶν μαρτύρων.

ὡς καὶ τὸ μέγα συνεκοινώνουν πρὸς τὸν ἀνατολικῶς τῆς ἀψίδος χώρον διὰ θύρας πλάτους 1.53 μ., τῆς ὁποίας εὐρέθη κατὰ χώραν τὸ κατώφλιον (εἰκ. 11).

Τὰ ἐν τῷ νοτίῳ παστοφορίῳ γενόμενα ἐνδιαφέροντα εὐρήματα ἐπροστατεύθησαν ἀπὸ φθορᾶς καὶ κλοπῆς διὰ στεγάσεως τοῦ χώρου καὶ διὰ κατασκευῆς θύρας κλειομένης διὰ κλείθρου ὑπ' εὐθύνην τῆς Κοινότητος Χερσονήσου, κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τῆς ὁποίας καὶ παρέμειναν ἐπὶ τόπου. Ὡσαύτως τὰ ἀποκαλυφθέντα ψηφιδωτὰ ἐστερεώθησαν κατὰ τὰς παρυφᾶς των ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεχνίτου τῆς ἀναστηλώσεως Χαριλάου Σφακιανᾶκη.

Παρέχεται ἐν τέλει (πίν. 178β) καὶ ἡ πλαγία ὄψις τῆς μαρμαρίνης στρωμνῆς κλίνης ἐκ ρωμαϊκῆς σαρκοφάγου, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις τῆς Ἁγ. Τραπεζῆς καὶ ἣτις κοσμεῖται διὰ σειρᾶς ἀναγλύπτων ρόμβων περιβαλλόντων ρόδακας.

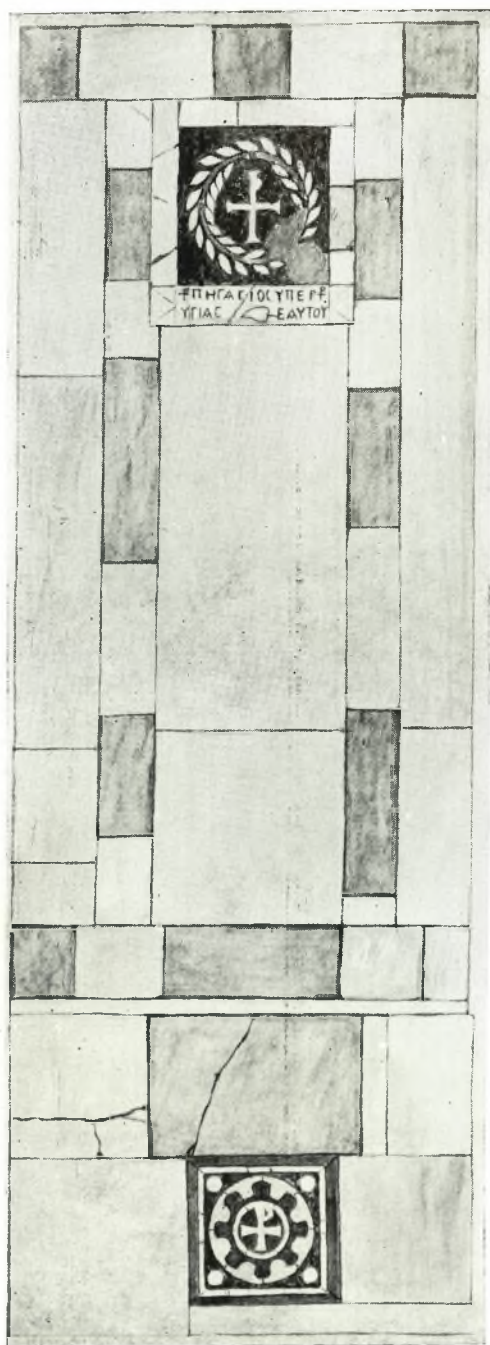
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

α. Ἐν τῶν διαχώρων τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ μέσου κλίτους τῆς βασιλικῆς Καστρίου.

β. Διάχωρον μετὰ παραστάσεως συμβολικῶν ἰχθύων ἐκ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ μέσου κλίτους.

β. Λεπτομέρεια τοῦ ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν ὀμφαλίου.

γ. Λεπτομέρεια τοῦ ὀμφαλίου τοῦ β τάφου.

α. Κάλυμμα τῶν τάφων α καὶ β (εἰκ. 11).

α. Ληκυθόσχημα ἀγγεία εὑρεθέντα ἐντὸς τῶν τάφων τοῦ νοτίου παστοφορίου.

β. Ἡ πλαγία ὄψις τῆς μαρμαρινῆς στρωμνῆς τῆς κλινοειδοῦς ρωμαϊκῆς σαρκοφάγου, ἥτις ἐχρησιμοποιήθη ἀργότερον ὡς βάση τῆς Ἁγ. Τραπεζίης τῆς βασιλικῆς τοῦ Καστρίου.